

Úloha débridementu v léčení ran

Pojem débridement zdravotníci i nemocní často vnímají s obavami. Smyslem débridementu je odstranit cizí materiál, nekrotické a kontaminované tkáně z povrchu kožního defektu nebo traumatické rány a poskytnout tak tkáním lepší podmínky k reparaci. Podnětem k většímu prosazení tohoto postupu v léčbě byl poznatek, že přítomnost nekrózy výrazně zpomaluje hojení. Débridement se tak stal důležitou součástí péče o ránu. Přestože by se na první pohled mohlo zdát, že se jedná o nový postup, první zmínky o uplatňování jeho zásad pocházejí již z období před více než 2 000 lety.

Nové techniky débridementu vhodně doplňují ty, které v sobě zahrnuje latinský pojem *necrectomia* (operační odstranění odumřelé tkáně), a umožňují zvýšit účinnost a zlepšit komfort celé léčby. Historicky první zmínky o použití débridementu pocházejí z doby Hippokrata (460 až 370 př. n. l.), který obhajoval použití kompresivní bandáže k dosažení débridementu bérkových ulcerací. Zároveň popsal škodlivé účinky ponechané devitalizované tkáně na ránu. Jako první použil termín „débridement“ Henri Francois Le Dran (1685 až 1770), který prováděl incize k ulehčení drenáže rány a zmenšení napětí. Tyto myšlenky byly načas opušteny po objevu antiseptiky (Lister, 1867). Teprve během první světové války Antonio Depage znovu prosadil do ošetřování ran principy incize a excize nekrotických tkání. V současnosti používané metody umožňují modifikovat provedení débridementu s ohledem na charakter rány, stav pacienta i zkušenost ošetřujícího personálu.

Jak je tedy smysl débridementu?

Profesor dermatologie a vnitřního lékařství Gary Sibbald, BSc, MD, působící na univerzitě v Torontu, stanovil v roce 2000 jako cíle débridementu odstranění mrtvé tkáně, obnovení bakteriální rovnováhy a podporu hojení rány.

Nekrotická tkáň a tzv. fibrinové povlaky na povrchu rány blokují hojení rány mechanicky, zvyšují riziko bakteriální kolonizace rány, která pak snáze přechází v kritickou kolonizaci a manifestní infekci. Nekróza bývá také zdrojem zápachu z rány.

Zrychlení hojení po provedení chirurgického débridementu chronické rány u pacientů se syndromem diabetické nohy popsal poprvé ve srovnávací studii Steed v roce 1996. V první skupině pacientů byl débridement proveden u 15 % případů a na konci sledování bylo zhojení léze konstatováno asi u 20 procent. Četnost débridementu v průběhu léčby druhé skupiny pacientů dosáhla 80 % a ke zhojení došlo v 85 procentech.

S jistou dávkou zjednodušení můžeme metody provedení débridementu rozdělit do čtyř skupin:

Autolytický débridement

Vlhké prostředí je základem k dosažení optimálních podmínek pro hojení měkkých tkání. Výhodou autolytického débridementu je snadná proveditelnost, ale ve srovnání s ostatními je časově náročnější. Vlhké prostředí v ráně vede k postupnému rozpuštění nekrózy – autolýze. Tento proces podporují tělu vlastní enzymy – metaloproteázy matrix (MMPs), které se uvolňují v zánětlivé fázi hojení do spodiny kožního defektu. Proces autolýzy podporují terapeutické obvazy, jako například filmová krytí, hydrokoloidy a hydrogely. Přes uvedená pozitiva nelze autolytický débridement vždy doporučit. Opatrně je třeba postupovat u defektů na podkladě ischemie, zejména u diabetiků. Rehydratace nekrózy u nich může vést k aktivaci bakteriálních spór s progresí do té doby suché gangrény.

Chemický débridement

Při tomto postupu se používají chemické látky (kyselina benzoová, salicylová, 40% urea, chlornany) působící na nekrozu. Jejich aplikace vede často k maceraci a podráždění okolní kůže, působí škodlivě na granulační tkáň a u čistých, neinfikovaných ran s nekrozu jsou kontraindikovány. Velké riziko představuje také resorpce chemikálie s možností toxického poškození organismu. S tímto problémem musíme počítat při ošetřování rozsáhlejších kožních defektů a popálenin.

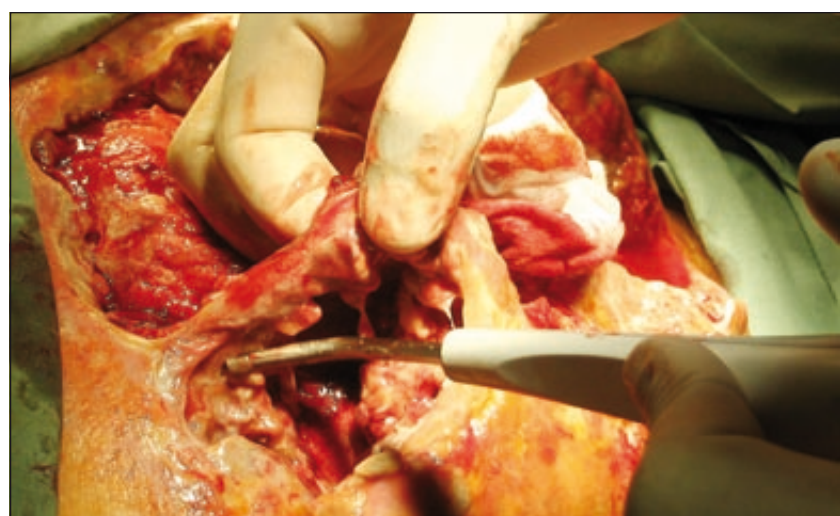
Enzymatický débridement

K rozkladu neživé tkáně se při tomto postupu využívají enzymy – proteázy. Aplikují se přímo na povrch rány a působí lokálně. Při porovnání účinků enzymů s hydrogely Martin a kolektiv v roce 1996 zjistili, že hydrogely odlučují nekrozu rychleji než lokálně aplikované enzymy. Proti použití enzymů hovoří vysoká cena, rány je nutné častěji převazovat pro rozklad proteáz v ráně a účinek enzymů může být blokován současně použitými antiseptiky. Zvláštní formou enzymatického débridementu je tzv. biologický débridement – larvální terapie. Sterilní larvy druhu *Lucilia sericata* vylučují enzymy, které rozkládají nekrotickou tkáň, stimulují tvorbu granulační tkáně a působí

antisepticky. Při jejich použití je nutné zvážit vysokou cenu, riziko iritace a erozi epidermis v okolí kožního defektu i možný odmitavý postoj klienta nebo ošetřujícího personálu k vlastní metodě.

Mechanický débridement

Nejrůznější fyzikální prostředky využívá k odstranění avitální tkáně již několik desetiletí mechanický débridement. Nejdele používanou metodou pracující na principu mechanického débridementu je tzv. „dry-to-wet“ metoda. Na ránu se při ní aplikuje navlhčená gáza, která po vyschnutí adhezuje k povrchu defektu. Při následujícím převazu s sebou odstraněná gáza strhává i části nekrotické tkáně a okolní zdravou tkáň. Krytí je nutné několikrát denně vyměňovat, což vede k nárůstu nákladů. Metoda je neselektivní, výrazně bolestivá a nese s sebou riziko poškození pacienta současně použitými antiseptiky, z gázy se navíc mohou odlučovat zbytky bavlněných vláken do rány. Nevýhodou také je, že tento postup nezajišťuje tepelnou ochranu rány ani stabilitu pH a nezabraňuje vyschnutí

Obrázek dokumentuje průběh snášení nekrotických okrajů operační rány u 75leté pacientky, jejíž hojení bylo zkomplikováno rannou infekcí s částečnou dehiscencí rány. V tomto případě byla použita hydrochirurgická metoda přístrojem Versajet.

rány. O zpomalení hojení až o 40 % při použití gázy k primárnímu krytí ran referoval prof. Georg Winter již v roce 1962. Přesto je tento postup stále častý na mnoha pracovištích

v ČR, zatímco v Anglii se již řadu let nedoporučuje.

Kompresivní bandáže jsou důležité především u bérkových ulcerací venózní etiologie. Už jejich samotné použití usnadňuje separaci nekrozy od spodiny. Další možností mechanického débridementu je chirurgické ošetření, které se provádí většinou na operačním sále v anestezii. Tento přístup je rychlý a efektivní. Umožňuje selektivní odstranění nekrotických tkání až do zdravé, krvácející tkáně. Jako průkopníka tohoto postupu bych zde rád připomněl německého chirurga Wilhelma Fabricia Hildana, který se již roku 1646 zmiňuje o nutnosti odstraňovat mrtvou tkáň a provádět amputace v zdravé oblasti končetiny. Tzv. „konzervativní ostrý débridement“ lze provést i přímo na lůžku u nemocného v analgosedaci. S pomocí základního chirurgického instrumentária (skalpel, nůžky, pinzeta, exkochleatní lžička) při něm odstraňujeme nekrotické tkáně a povlaky ze spodiny rány, většinou postupně, po etapách.

Co je nového

Novinkou na tomto poli je V. A. C. terapie (Vacuum Assisted Closure), která využívá pozitivního vlivu podtlaku na spodinu rány. Počátky jejího využití v léčbě ran sahají v USA do 90. let minulého století. Moderní přístroje již pracují zcela automaticky. Kontinuálním režimem můžeme dosáhnout v čistění rány velmi dobrých výsledků. Podstatou je kombinace vlhkého prostředí v ráně a podtlaku, který zlepšuje prokrvení v ráně i parciální tlak O_2 , zmenšuje intersticiální otok a výrazně snižuje bakteriální zátěž na spodině rány a v neposlední řadě urychluje hojení podporou kontrakce rány.

Posledním hitem v débridementu ran pak zůstávají přístroje využívající k odstraňování nekrotické tkáně a povlaků vodní trysku (Versajet) nebo ultrazvuk.

MUDr. Jan Stryja,
Centrum cévní a miniinvazivní chirurgie
Nemocnice Podlesí, Třebíč

Johnson & Johnson
Wound Management
A division of ETHICON

Intenzivní výzkum a vynikající výsledky při léčbě ran

Johnson & Johnson s.r.o.
Karla Engliša 3201/6, 150 00 Praha 5
tel.: +420 227 012 222, fax: +420 227 012 300, www.jnjcz.cz

POMÁHÁME LÉČIT EFEKTIVNĚ

INADINE®
PROMOGRAN®
MATRIX WOUND DRESSING
ACTISORB PLUS

Vyhláška nutí šetřit za každou cenu

Úhradová vyhláška zasáhla plošně i hospodaření se zdravotnickými prostředky. Ministerský návrh „změkčení“ by měl situaci alespoň trochu zmírnit.

Podle vyhlášky, kterou se stanoví výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění pro 1. pololetí roku 2006, hradí pojišťovny nemocnicím a ordinacím zdravotnické prostředky pouze do výše 98 % úhrady předepsané v referenčním období. V přímém konfliktu s úsporným smyslem celé vyhlášky je však její příloha. Podle ní se už pojišťovny nebudou předávat doklady o spotřebovaném zvláště účtovaném materiálu a zvláště účtovaných léčivých přípravcích (tzv. ZUM a ZULP). Bez těchto dokladů však nebude zdravotní pojišťovna schopna zjistit, že léčba pacienta stála více

než 1 milion korun a tudíž by měla být hrazena ve zvláštním režimu tzv. mimořádně nákladné zdravotní péče. Nebudou-li známy případy zvláště nákladné péče, nebude ani snadné hodnotit kvalitu péče v jednotlivých zdravotnických zařízeních. Nehledě na to, že se ukončí časová řada statisticky sledovaných výdajů za léčiva a zdravotnické prostředky a podstatně se zhorší možnost kontroly výdajů.

Podle České asociace dodavatelů zdravotnických prostředků CzechMed vedla omezení obsažená v úhradové vyhlášce logicky k tomu, že zdravotnická zařízení se snaží používat zdravotnické prostředky méně než v referenčním období nebo nakupovat prostředky levnější, a tedy pravděpodobně i méně kvalitní či dokonce od neověřených dodavatelů a se slabšími zárukami nezávadnosti.

Asociace CzechMed již delší dobu varuje pacienty i lékaře před opakovaným používáním jednorázových prostředků a jejich sterilizací. Znepokojení budí i praktiky některých dovozců levnějších zdravotnických prostředků, kteří je ještě před schválením k použití distribuují zdravotnickým zařízením a ta je neprodleně používají.

Co bude s vyhláškou dál?

Redakci MT se podařilo získat podklady k jednání o novele úhradové vyhlášky, kterou by ministerstvo rádo prosadilo již od 1. dubna (pozn. red.: údaje v procentech uvádějí vždy poměr k příslušnému referenčnímu období, viz MT 2/2006).

Limity:

- 105 % úhrady za objem péče a 100 % úhrady za léky a zdravotnický materiál (lůžková

zařízení, ambulantní specialisté, praktičtí lékaři – včetně indukované péče);

- 105 % úhrady za objem péče (domácí péče, komplement, doprava, fyzioterapie);
- bez omezení (zdravotnická záchraná služba a lékařská služba první pomoci);

Sankce:

- při překročení 105 % sankce ve výši 30 % z překročení, při překročení 110 % sankce v plné výši překročení (ambulantní specialisté, praktičtí lékaři, komplement);

Bonusy:

- pokud náklady na léky a zdravotnický materiál budou na jednoho unikátního pojištěnce nižší (při poklesu spotřeby do 85 % by měl bonus činit 30 % z úspory, při větším poklesu se bonus již dále nezvyšuje).

Podrobné znění návrhu včetně řešení regulací při malém počtu pojištěnců jedné zdravotní pojišťovny, péče o mimořádně nákladné pacienty a úhrady očkovaní a prevence přinášíme na str. 19.

Jan Kulhavy